

canemàs

REVISTA DE PENSAMENT ASSOCIATIU

Les dones a l'associacionisme cultural català. La incorporació i la participació de les dones en la cultura popular

NÚRIA ROCA SAMON

18

MONOGRÀFIC:
QUART PREMI
BEQUES D'ESTUDI

Associacionisme
Cultural **Català**

canemàs

revista de pensament associatiu

núm. 18 (monogràfic: *Les dones a l'associacionisme cultural català.*

La incorporació i la participació de les dones en la cultura popular)

Premi BEST 2018 a la societat a una iniciativa de comunicació

concedit per l'Agrupació
del Bestiari Festiu i Popular
de Catalunya

L'ENS DE L'ASSOCIACIONISME CULTURAL CATALÀ és una iniciativa de la Federació de Grups Amateurs de Teatre de Catalunya, el Moviment Coral Català, la Federació Catalana de Societats Musicals, la Confederació Sardanista de Catalunya, l'Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya, la Federació de Diables i Dimonis de Catalunya, la Federació Coordinadora de Trabucaires de Catalunya, l'Associació per a la Difusió del Folklore, l'Agrupament d'Esbarts Dansaires, el Gran Orient de Catalunya, l'Associació d'Establiments Emblemàtics, la Federació Colles de Falcons de Catalunya, la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, la Federació Catalana de Catifaires, la Coordinadora de Pastorets de Catalunya, la Federació Catalana de Pessebristes, la Federació d'Entitats de Cultura Popular i Tradicional de Barcelona Vella i La Casa dels Entremesos, la Federació Catalana d'Associacions i Clubs UNESCO, la Federació Catalana dels Tres Tombs, l'Associació Catalana de Puntaires, la Coordinadora d'Entitats del Poble Sec, la Federació Catalana del Joc Tradicional, la Coordinadora de Balls de Diables Tradicionals de Catalunya, l'Associació Coordinadora de Pessebres Vivents de Catalunya i l'Agrupació de Penyes i Comissions Taurines de les Terres de l'Ebre. Entitats adherides: Casals de Joves de Catalunya, XarxAteneu i la Federació de Cors de Clavé Catalunya Nord.

Entitat acreditada per la UNESCO per la Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial.

CONSELL EDITORIAL

Gemma Aguilera, Pere Baltà, Oriol Cendra, Enric Cirici, Joan-Ramon Gordo, Èric Jover, Joan Maluquer, Rosa Maria Provència, Josep Santesmasas

El treball present ha estat guanyador de la 4a Beca d'Estudis de l'Associacionisme Cultural Català 2016, convocada per l'Ens de l'Associacionisme Cultural Català

Autoria: Núria Roca Samon

Coordinació de l'edició: Joan-Ramon Gordo i Montraveta

Jurat de la Beca d'Estudis de l'Associacionisme Cultural: Jaume Ayats, Pere Baltà, Andreu Caralt, Miquel-Àngel Essomba, Josep Fornés, Marta Rovira, Josep Santesmasas, Enric Saurí, Jaume Sobrevals, Joan-Manuel Tresserras, Milagros Vallès i Josep Viana. Secretari del jurat: Joan-Ramon Gordo

Edita: Ens de l'Associacionisme Cultural Català (www.ens.cat)

Correspondència: Ens de l'Associacionisme Cultural Català
Carrer de València 558, 6è 1a 08026 Barcelona (El Barcelonès)
Tel. (34) 93 269 10 42, www.ens.cat, info@ens.cat

© Ens de l'Associacionisme Cultural Català

Els judicis i opinions expressats en els articles publicats a la revista són exclusivament responsabilitat de l'autor. L'opinió de Canemàs, revista de pensament associatiu només s'expressa a l'editorial.

AMB EL SUPORT DE:

Ajuntament
de Barcelona

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

Diputació
Barcelona

#DibaOberta

Disseny gràfic

Faino Comunicació
www.faino.com

Correcció lingüística

Albert Lavila

Fotografia

Stefano Puddu

PVP d'aquest número

9,00 €

Subscripció anual

15,00 € (2 números)

Impressió

Impremta Pagés
(Imprès a Catalunya)

ISSN: 2014-5519

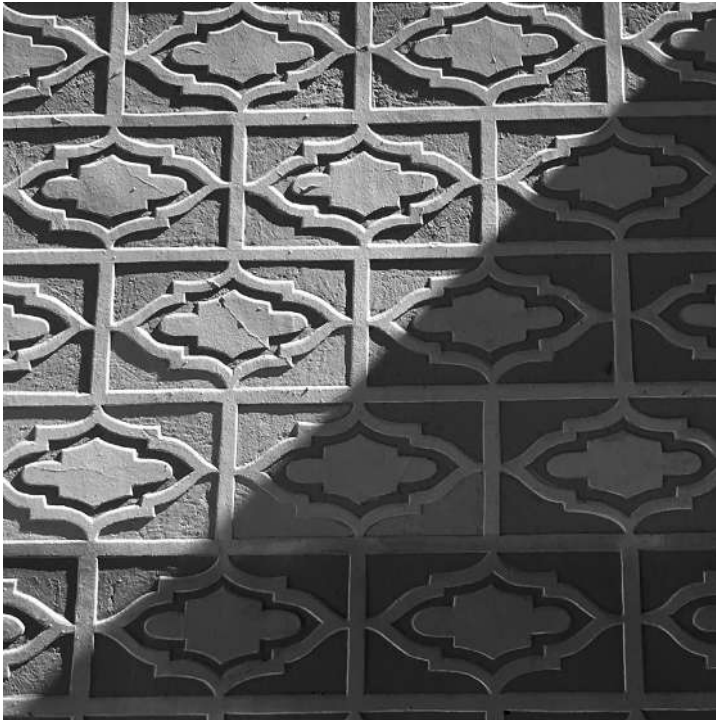
Dipòsit legal
B-4484-2012

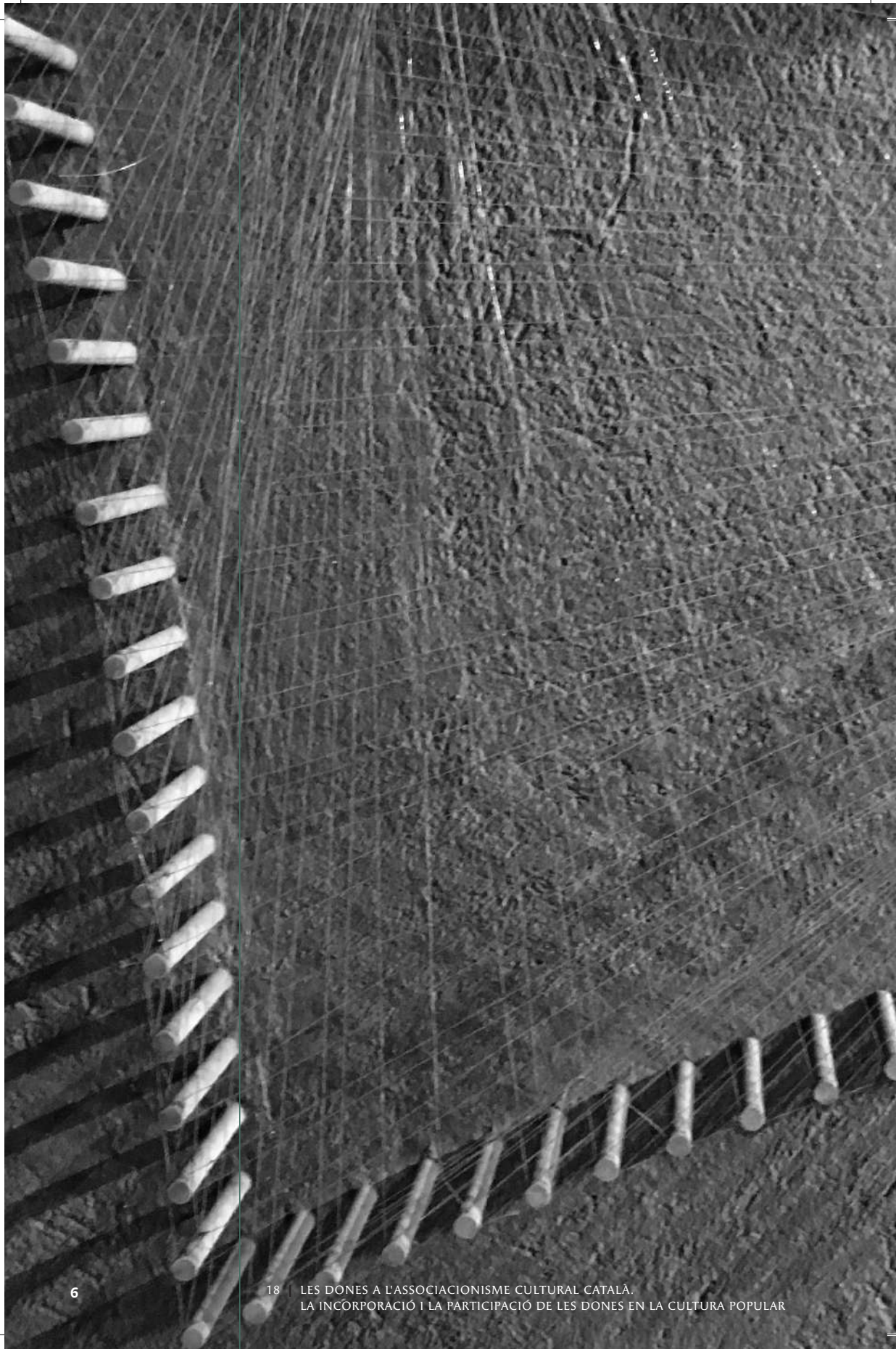
07	EDITORIAL
11	PREFACI
16	1. PRESENTACIÓ
19	2. CONTEXTUALITZACIÓ DE L'ASSOCIACIONISME CULTURAL CATALÀ
	2.1 L'associacionisme cultural popular
	2.2 Situació actual de l'associacionisme cultural popular a Catalunya
28	3. LA PARTICIPACIÓ EN L'ASSOCIACIONISME CULTURAL POPULAR
	3.1 La participació associativa
	3.2 Canvis en les formes de participació associativa
	3.3 La participació actual en l'associacionisme cultural català
	3.4 La participació associativa a la cultura popular en clau de gènere
51	4. LES DONES A LA CULTURA POPULAR: Aproximació al paper de la dona a la cultura popular catalana
	4.1 Aproximació al concepte de gènere
	4.2 El gènere i el treball
	4.3 El concepte de temps en relació amb el treball
	4.4 El paper de les dones a l'esfera sociopolítica
	4.5 Incorporació i evolució de les dones a la cultura popular catalana
78	5. ELS FACTORS DE LA PARTICIPACIÓ DE LES DONES A LA CULTURA POPULAR
	5.1 Presentació de les expressions culturals
	5.2 Factors contextuais de les expressions culturals analitzades
	5.2.1 Context històric i antiguitat de les entitats
	5.2.2 Estructura i organització de les entitats
	5.2.3 Composició social de les entitats
	5.2.4 Context territorial de les entitats

	5.3 Factors socials de les dones en relació amb la participació en la cultura popular
	5.3.1 Edat
	5.3.2 Situació familiar
	5.3.3 Situació laboral
105	6. COM PARTICIPEN LES DONES A LA CULTURA POPULAR?
	6.1 Raons i vies d'incorporació a la cultura popular
	6.2 Segregació de gènere en la participació a la cultura popular
	6.3 Els espais de poder en l'associacionisme cultural popular
	6.3.1 Dificultats de les dones per accedir als càrrecs de representació
	6.4 Els límits de la participació femenina
	6.5 El relleu generacional
132	7. DEFINICIÓ DELS MODELS ASSOCIATIUS DE CULTURA POPULAR EN RELACIÓ AMB LES DESIGUALTATS DE PARTICIPACIÓ PER RAÓ DE GÈNERE
	7.1 Model associatiu proactiu
	7.2 Model associatiu intermedi
	7.3 Model associatiu inactiu
138	8. EXPECTATIVES I REPTES DE FUTUR DE LA PARTICIPACIÓ FEMENINA A L'ASSOCIACIONISME CULTURAL POPULAR
146	9. REFLEXIONS FINALS
153	10. DISSENY METODOLÒGIC I TREBALL DE CAMP
	10.1 La població estudiada
	10.2 El treball de camp
163	REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES
170	L'AUTORA
172	ÍNDIX DE NÚMEROS ANTERIORS

Monogràfic. Les dones a l'associacionisme cultural català.
La incorporació i la participació de les dones en la cultura popular

EDITORIAL

Analitzar, diagnosticar, proposar. Són els tres verbs que millor defineixen la Beca d'Estudis de l'Associacionisme Cultural Català. Analitzar una temàtica d'estudi transversal dels col·lectius de cultura popular; diagnosticar les fortaleses —i sobretot les mancances— que convé encarar, i proposar aquelles alternatives possibles que permetin avançar com a col·lectiu.

Amb la convocatòria de les beques d'estudi, l'Ens de l'Associacionisme Cultural Català vol aportar informació, reflexió i coneixements valuosos perquè el moviment associatiu pugui afrontar amb més garanties els reptes de futur, objectius i composició. Al capdavant, des de diferents prismes i perspectives, la pregunta que es planteja sempre és la mateixa: com podem ser més inclusius i útils socialment?

**La recerca de
Núria Roca
ens ofereix
elements de
reflexió de
gran interès.**

En el *Canemàs 10*, Enric Saurí i Marta Rovira van dissertar sobre «Diversitat i integració en l'associacionisme de cultura popular»; el treball «L'associacionisme universitari de cultura popular. Naturalesa i pràctiques tecnològiques», realitzat per Noemí Barrera i publicat en el *Canemàs 13*, va pivotar entorn dels canvis que les noves tecnologies han produït en el moviment associatiu. Nouvinguts i noves tecnologies han estat els protagonistes de les dues primeres recerques premiades.

El jurat de la 4a Beca d'Estudis ha estat format per Jaume Ayats, Pere Baltà, Andreu Caralt, Miquel Àngel Essomba, Josep Fornés, Joan-Ramon Gordo, Josep Santessmasses, Marta Rovira, Enric Saurí, Jaume Sobrevals, Joan Manuel Tresserras, Milagros Vallès i Josep Viana. És a dir: onze homes, només dues dones, i cap persona menor de quaranta anys. Si hi havia dubtes sobre quin havia de ser l'objecte d'estudi de la present convocatòria, aquestes dades podien ajudar a esvaïr-los. Era necessari impulsar una investigació extensa i rigorosa sobre el paper de les dones o el factor generacional en l'associacionisme cultural català. En el procés de recepció de candidatures, aquestes serien les dues àrees d'anàlisi a què el jurat donaria més valor.

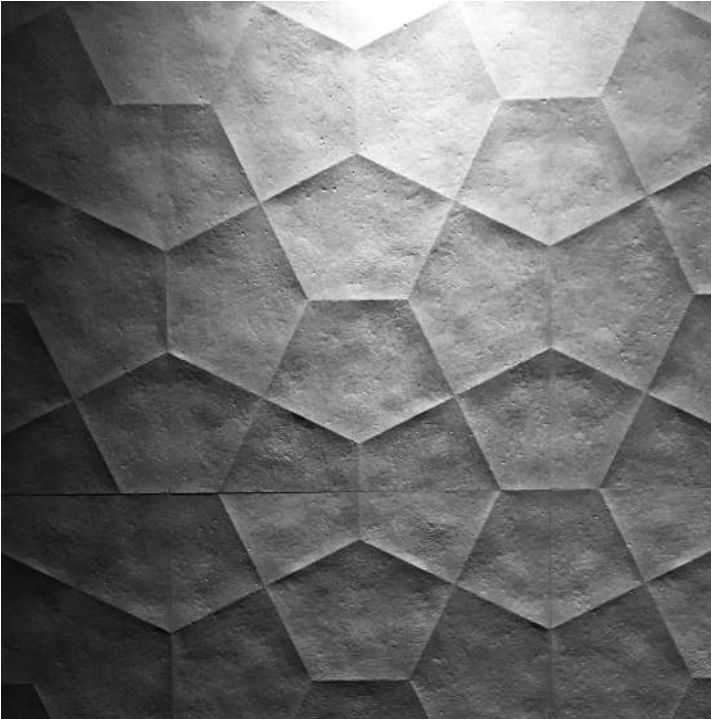
La proposta *Les dones a l'associacionisme cultural català. La incorporació i participació de les dones en la cultura popular*, presentada per Núria Roca Samon, va ser considerada la més adequada d'entre totes les presentades. L'estudi donaria complementarietat a l'article «On són les dones a les entitats de cultura popular? El gènere de la participació en l'associacionisme», de la doctora en Ciències Polítiques Tània Verge (*Canemàs 16*).

La recerca de Núria Roca ens ofereix elements de reflexió de gran interès: com participen les dones en les entitats?, per què troben més dificultats a l'hora d'assumir càrrecs directius?, de quina manera es construeixen espais informals de poder? i, tant o més important que les anteriors, com reaccionen (o no) les associacions i federacions per combatre la palmària desigualtat entre elles i els homes?

La investigació que teniu a les mans detecta aquelles barres objectives —compte!, això no significa inevitables— que

dificulten la paritat efectiva. El treball té la virtut de posar l'accent en les condicions socials que obstaculitzen la participació femenina en les associacions. Esperem que aquesta anàlisi sigui d'allò més útil per enderrocar aquests murs invisibles, i tanmateix tan alts.

No voldríem acabar aquest editorial sense fer un reconeixement especial a l'Associació ENLLAÇ, que des de la primera edició ha aportat els recursos necessaris per a la seva realització, publicació i consolidació.

**El treball té la
virtut de posar
l'accent en
les condicions
socials que
obstaculitzen
la participació
femenina
en les
associacions.**

PREFACI

Les qüestions entorn de com una societat articula les diferències de gènere són centrals en la vida de qualsevol col·lectivitat. També, és clar, en la nostra societat i en la vida associativa de les entitats culturals. En els darrers anys, sortosament, tots plegats fem molta més atenció a aquestes qüestions, les volem entendre, analitzar i transformar en la direcció de millorar les relacions entre les persones.

El treball de Núria Roca ha estat elaborat gràcies a la convocatòria de la 4a Beca d'Estudis de l'Associacionisme Cultural Català, finançada per l'Ens de l'Associacionisme Cultural Català. És una investigació pertinent i necessària per mirar d'entendre més bé què passa en el món associatiu quan hi apliquem la mirada de gènere. És un treball molt ben fet i, alhora, molt benvingut —que ha de ser llegit i meditat— per totes les associacions. Algunes de les principals hipòtesis i deduccions són ben clares (moltes

Cal entendre les problemàtiques de gènere dins de l'entramat inextricable de les diferències econòmiques, les de nivell social, d'edat, d'origen, de formació o d'adscripció de grups.

ben esperables, és clar): les especials dificultats de les dones per fer compatible la vida familiar i professional amb la vida associativa; les inèrcies, encara molt fortes, a l'hora d'incorporar a la gestió de les associacions punts de vista i maneres de fer més habituals de les dones, alhora que tenen un pes decisiu en els cercles de govern; les transformacions de gènere que s'estan produint, però de manera irregular, amb menys intensitat de la desitjable i amb menys planificació i previsió del que fàcilment es podria activar. I com tot això no té ni les mateixes característiques ni les mateixes proporcions a cada tipologia d'associació, a causa molt sovint de la història social que ens pesa i ens condiona.

Ara bé, cal no perdre de vista que l'eix de les qüestions de gènere no està separat dels altres eixos que construeixen «la diferència» —per al·ludir al concepte de Bourdieu— en el món que ens envolta. Per tant, cal entendre les problemàtiques de gènere dins de l'entramat inextricable de les diferències econòmiques, les de nivell social, d'edat, d'origen, de formació o d'adscripció de grups, i d'altres potser menys visibles en el nostre entorn, però que contribueixen a formar un tot social prou complex i dens.

En un país de tanta tradició de societats corals, de teatre d'aficionats, de grups de gegants i castellers, d'associacions de flamenc, de sardanistes i de festes, i de tantes altres iniciatives culturals —que han teixit sens cap mena de dubte el fer social de moltes generacions—, ja tocava disposar d'un assaig específic sobre aquestes característiques i amb totes les garanties d'un estudi social metodològicament ben fet. Ens n'hem d'alegrar però, sobretot, l'hem de fer servir. Fer-lo servir per analitzar què passa en el nostre entorn més immediat i com podem aprofundir en l'entesa i l'actuació que poden millorar la vida de les nostres institucions. Caldria, sí, estudis més específics, més aprofundits i que tractin problemàtiques tan importants com el paper social del cos («gènere i cos», treball imprescindible!), però d'una manera ben lògica havíem de començar per un panorama de conjunt, i aquest és l'encert principal del magnífic treball de la Núria.

Ens en podem felicitar i, sobretot, llegiu-lo, penseu-lo, compartiu-ne les reflexions i feu-lo servir!

Jaume Ayats

Museu de la Música de Barcelona / Universitat Autònoma de Barcelona

